

Cel mai mare

D

acă până în 1989 adjectivele și superlativele lor aveau o culoare exclusiv politico-ideologică, în așa fel încât, după Stalin, Mao și Uniunea Sovietică, n-a mai fost mare decât Ceaușescu (și, eventual, Victoria Socialismului), astăzi, după eliberarea adjectivelor, trăim o adevărată inflație de superlative absolute sau relative, distribuite de cine vrei și de cine nu vrei, cui vrei și cui nu. Dacă tot nu avem de nici unele, risipim adjective.

Regizorul Ics – profesionist de talent și respectat – este „marele regizor Ics”, fiindcă a obținut niște premii și a mai lucrat și în străinătate. Actorul I grec este „marele actor I grec”, chiar dacă, după o astfel de recomandare, el urcă pe scenă și spune niște bancuri deocheate sau rostește plictisit câteva cuplete vechi și fără nici un Dumnezeu. Cutare este „marele dramaturg”, dacă nu „cel mai mare dramaturg”. Și tot astfel, încât pălesc și Giorgio Strehler, și Laurence Olivier, și Cehov.

Cine stabilește pentru un artist în viață că e mare și cât e de mare? Cu ce i se măsoară mărimea? Cine i-o măsoară? Cum aflăm cine este cel mai mare? Se fac sondaje, anchete, statistici, măsurători? Și care sunt consecințele? Consecințele sunt previzibile: e de ajuns să-i spui de două-trei ori unui artist că e mare ca să-l convingi de acest lucru și să-l faci să se poarte ca atare, fiindcă artistul este și el o natură absolutistă, ca și dictatorul. E de ajuns să aplec colegii celui mare, pentru ca acesta să le devină, brusc, antipatic sau de-a dreptul odios.

E de ajuns să spui lumii că Ics sau I grec e mare pentru ca acest lucru să devină un etalon, mai prețios spus, un criteriu axiologic. Îndrăznește apoi să-i faci o obiecție cât de mică marelui artist, să observi un accident în relieful său impecabil. Devii pe loc un detractor, un defăimător, un denigrator sau, în cel mai bun caz, un tip ciudat, contrazicător, snob, original cu orice preț.

Când îi spui cuiva că e prost, mediocru, lipsit de talent, ai toate șansele nu numai să nu fii crezut, dar să îți se poarte o ură cât o viață. Numai lucrurile bune, oricât de exagerate, pe care le zici despre cineva te fac simpatic acestuia și mai ales credibil. Nu mai spun că, declarând despre cineva că e mare, foarte mare, cel mai mare, asta te scutește de analiză, de argumentație, de efort demonstrativ.

Am întrebat un actor: „chiar crezi că ești mare?”. „Ce să fac, mi-a răspuns, dacă mi se spune mereu asta?” E de prisos să precizez că actorul cu pricina caută cu tot dinadinsul compania celor care-l consideră (sau îl califică) astfel, evitându-i, uneori poate subconștient, pe ceilalți. Într-o societate strangulată pe motive politice, e suficient ca un artist să fie considerat mare de către cineva care face parte din (sau simpatizează cu) o tabără politică, pentru ca toți cei care fac parte din (sau simpatizează cu) tabăra politică opusă (ori concurentă) să-i dezvăluie defectele existente și inexistente, spre a anula calificativul oferit de adversar. Nu cred că suntem destul de maturi din punct de vedere politic pentru a suporta un adjectiv atribuit cuiva. Astfel că, uneori, vrând să facem o faptă bună, acționăm dimpotrivă, iar generozitatea, chiar sinceră, poate fi înțeleasă ca partizanat politic sau de grup.

Mă trezesc eu însumi declarând despre câte un contemporan că e mare, fără să-mi dau seama că, spus în public de către o persoană publică, adjectivul se încarcă de semnificații în aceeași măsură în care, poate, se descarcă de responsabilitate. M-am exprimat uneori despre câte un confrate în termeni superlativi. La un examen psihanalitic ar rezulta probabil că este efectul modestiei mele, care există în stare latentă și arde de nerăbdare să se afirme. „Vedeți cât de modest sunt? Declar despre Zet că e mare, dovedind astfel că pot fi destul de obiectiv în raport cu el și, mai ales, cu mine.”

Alții o fac pentru a obține oarecare avantaje, în prezent sau în viitor. Așa se nasc false somități, infatuări, invidii, uri, ierarhii strâmbe, dușmăanii, jocuri secunde.

Sunt tot mai încredințat că marile adjective nu pot servi decât postum. Altfel spus, ele sunt proprietatea posterității.

DUMITRU SOLOMON